

Електронне наукове фахове видання "Державне управління: удосконалення та розвиток" включено до переліку наукових фахових видань України з питань державного управління (Наказ Міністерства освіти і науки України від 22.12.2016 № 1604)

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ
удосконалення та розвиток

Дніпровський державний
аграрно-економічний
університет

ДКС Центр
Видавництво ТОВ «ДКС-центр»

Державне управління: удосконалення та розвиток № 4, 2017

УДК 351:338;65

*Д. В. Адамов,
аспірант, старший викладач кафедри фінансів, обліку та оподаткування,
Донецький державний університет управління, м. Маріуполь*

РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ ДЕРЖАВНИХ ТА РИНКОВИХ РЕГУЛЯТОРІВ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОГО МАЛОГО БІЗНЕСУ УКРАЇНИ

*D. V. Adamov,
a graduate student, the assistant of finance, accounting and taxing,
Donetsk State University of Management (Mariupol city)*

THE IMPACT OF GOVERNMENT REGULATORS AND MARKET DEVELOPMENT OF DOMESTIC SMALL BUSINESS OF UKRAINE

Визначено поточні проблеми функціонування малого бізнесу в Україні. Дослідження засновано на моніторингу національних, державних та регіональних програмах та концепціях розвитку вітчизняного малого бізнесу. Зазначено зниження фінансових результатів їх функціонування. Поряд з цим виявлено значене зменшення суб'єктів інфраструктури державної фінансової підтримки. Визначено стратегічне бачення ринкових суб'єктів фінансово-кредитної підтримки процесів розвитку малого бізнесу та поточні державні заходи з нормування цих процесів. Зміни нормативно-правового регулювання фінансової діяльності малого бізнесу наведено станом на 2017 р. Визначено місце та значення малого бізнесу у в сфері підприємництва за кількісними та якісними категоріями. Виявлено, що поточна проблематика функціонування малого бізнесу лежить не тільки у площині фінансово-кредитного забезпечення, а і інституціонального перетворення в системі державного управління. На основі проведених теоретичних та практичних досліджень, аналітики статистичних даних у статті визначені пріоритети сучасної політики із забезпечення соціально-економічного розвитку малого бізнесу.

The current problems of functioning of small business in Ukraine are determined in this paper. The research is based on monitoring national, state and regional programs and concepts of development of domestic small business. Decrease in financial results of their functioning is noted. Along with it considerable reduction of subjects of infrastructure of the state financial support is revealed. Strategic vision of market subjects of financial and credit support of developments of small business and the current state measures for regulation of these processes are determined. Changes of standard legal regulation of financial activities of small business are given the place and value of small business in the sphere of an entrepreneurship is determined by quantitative and high-quality categories as 2017. It is revealed that the current perspective of functioning of small business lies not only in the plane of financial and credit providing, and institutional transformation in system of public administration. On the basis of

the conducted theoretical and practical researches, analysts of statistical data in article are determined priorities of modern policy on ensuring social and economic development of small business.

Ключові слова: малий бізнес, розвиток, результат, державне управління, підприємництво, фінансово-кредитне забезпечення.

Keywords: small business, development, result, public administration, entrepreneurship, financial and credit providing.

Постановка проблеми у загальному вигляді

Однією з основних складових, що впливають на процеси соціально-економічної трансформації в країні, є підприємницький фактор. Успішна реалізація державних та ринкових концепцій без належної фінансово-кредитної підтримки не приносить бажаного результату у будь-якій країні світу у вигляді збільшення кількості господарюючих суб'єктів, регіонального або галузевого розвитку, створення нових робочих місць, удосконалення техніко-технологічних процесів тощо. Науково визнано і емпірично доведено, що головними «індикаторами» соціально-економічного розвитку країни є розбудова інституту, інституцій й інфраструктури малого бізнесу. Наразі в Україні реалізація державних концепцій є результатом державного регулювання й підтримки підприємництва у формі державної регуляторної політики спеціалізованих державних установ, дозвільної системи й системи ліцензування, а також державного нагляду. Реалізація ринкових концепцій, відповідно, здійснюється мережею інституціональних суб'єктів фінансового права, які мають відповідні державні дозволи супроводжувати або спеціалізуватися на наданні фінансових, кредитних та супроводжувальних послуг. У даному разі практичними формами ринкового механізму є фінансування, інвестування, кредитування та самоорганізація.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

В останні п'ять років в Україні парадигма реалізації теоретико-прикладних концепцій розвитку малого бізнесу значно змінилися. Набула змін і інфраструктура державної та приватної фінансово-кредитної підтримки розвитку малого бізнесу в країні. Зазначені зміни відбулися на фоні зниження темпів зростання основних та індивідуальних фінансово-економічних та статичних показників функціонування національної господарської системи. Їх трансформації науково описані сучасними фахівцями у сфері державного управління, бюджетування й фінансування. Зміна концепції розвитку малого бізнесу, відповідно до світових та державних трендів, відображено у [1]. Нормативне забезпечення поточних змін знаходять своє відображення у державних актах [2] та супроводжуючих документах, які супроводжують ринковий механізм інфраструктури фінансово-кредитного та інформаційного забезпечення розвитку вітчизняного малого бізнесу [4-7].

Метою статті є дослідження результативності державних та ринкових регуляторів розвитку вітчизняного малого бізнесу України.

Виклад основного матеріалу дослідження

Проблеми визначення ефективності державного управління, регулювання та (або) підтримки малого бізнесу стали предметом дослідження багатьох вітчизняних авторів. Тим не менш, існуючий в останні роки тренд відносно зниження результативності реалізації засад державно регуляторної політики у сфері господарської діяльності мав би змінитися на інший – ринкові засади врівноваження нестабільних ситуацій або бізнесових конфліктів. Але наразі норми кейнсіанства, як і норми неокласицизму у чистому вигляді, не використовуються у поточній фінансово-господарській діяльності усіх суб'єктів в державі.

Нині в Україні спостерігається відносно зниження кількості суб'єктів малого бізнесу та їх фінансових результатів (показник до оподаткування) [3]: у 2015 р. 327814 на суб'єктів малого бізнесу приходилося (-6449,4) млн. грн.; у 2014 р. на 324598 од. - (-12008,0) млн. грн.; у 2013 р. 373809 на од. - (-3430,0) млн. грн.; у 2012 р. на 344048 од. - (-1536,2) млн. грн.; у 2011 р. на 354283 од. - (-579,3) млн. грн.; у 2010 р. на 357241 од. - (-876,9) млн. грн. Зазначимо, що порівняно з 2010 р. у 2015 р. відбулося зниження абсолютного показника кількості господарюючих суб'єктів бізнесу малих форм на 0,0824 ум. од., а їх фінансовий результат зменшився у 7,3548 ум. од.

Причини виявленого негативного тренду у поточному розвитку малого бізнесу України є:

затяжна криза, яка була розпочата у вигляді фінансово-економічної (2008-2010 рр.) і набула рис політико-суспільної (2013-2014 рр.) та відтворилася у банківській кризі (2015-2016 рр.);

мінливість регуляторних норм (щороку), зокрема, стосовно системи оподаткування та соціальних відрахувань.

Зміни, які внесено до Податкового кодексу наприкінці 2016 р. відносно сплати обов'язкових платежів єдиного соціального внеску (далі – ЄСВ) до Пенсійного фонду України в будь-якому разі негативно позначилися на першому показнику і, відповідно, негативно відобразилися на частці фінансового результату функціонування малого бізнесу – збільшенні збитків за результатами господарської діяльності у 2016 р. На фоні банківської кризи, в якій перебуває фінансовий сектор України у 2014-2016 рр., доступ малого бізнесу до кредитних ресурсів став проблематичним. Інфраструктура фінансово-кредитної підтримки у вигляді парабанківських структур (лізингових фірм, ломбардів тощо) за низького рівня ефективності функціонування малого бізнесу є безперспективною; у вигляді технопарків, бізнес-майданчиків, інкубаторів тощо – через відсутність, у більшості випадків, інноваційної складової. Позиція приватних інвесторів доволі ясна – допоки спостерігається структурна невизначеність ефективності функціонування малого бізнесу у національному господарському секторі, ризики від їх функціонування вони будуть нести самостійно. Залишається найбільш приваблива та реалістична форма зовнішнього фінансування діяльності малого бізнесу – гранти. Але вони фінансуються за цільовою ознакою. Зокрема, Кабінет міністрів України у лютому 2017 р. затвердив умови залучення під державні гарантії кредиту

Міжнародного банку реконструкції та розвитку (МБРР) на 150 млн дол. для підтримки підприємств малого та середнього бізнесу, які ведуть експортну діяльність. Сегментування українського малого і середнього бізнесу в останні роки має зростаючі позиції на світових ринках через торгівлю в Інтернеті. Інтернет-майданчиками електронної комерції виступають Kickstarter, Amazon, Ebay, Etsy, Facebook й інші подібні сервіси (табл. 1).

Таблиця 1.

Компаративний аналіз фінансово-кредитного забезпечення розвитку малого бізнесу в Україні (суб'єктно-об'єктний аналіз)

Групи суб'єктів	Об'єкт	База	Форма фінансового контролю
фінансово-кредитного забезпечення			
Державні інституції	Фінансово-господарська діяльність	Асигнування (дотація, субсидія, субвенція, кредит, інвестиції)	Фінансова звітність (підтвердження про цільове та строкове використання – для субвенції)
Міжнародні інституції	Цільова діяльність	Грант	Звіт про цільове використання коштів
Банківські структури	Фінансово-господарська діяльність	Кредит	Фінансова звітність, щомісячні платежі
Парабанківські структури	Прибуткова діяльність	Позика	Фінансова звітність, систематичні платежі
Інші суб'єкти ринку	Фінансово-господарська діяльність	Кредит/позика	Різні форми контролю: від звітування до передачі прав на частину бізнесу
Фізичні особи - суб'єкти ринку			

Складено автором на основі власних досліджень

Ринкові пропозиції відносно фінансово-кредитної підтримки розвитку бізнесу (в категоріях «кредит на розвиток бізнесу» та «мікрокредитування для ФОП») у 2017 р. є такими (табл. 2).

Таблиця 2.

Ринкові пропозиції банків з фінансово-кредитної підтримки розвитку малого бізнесу (валюта – гривня)

Банк	Відсоткова ставка	Разова (р)/ щомісячна (щ) комісія	Перший внесок	Сума	Мінімальний строк	Максимальний строк
Поновлювальна кредитна лінія						
ПАТ «Ощадбанк»	20,25%	0,2 (р)	20%	Будь-яка	1 міс.	5 р.
АБ «Південний»	22,00%	0,5% (р)	30%		1 міс.	3 р.
Строковий кредит						
АБ «Південний»	22,00%	0,5% (р)	30%	Будь-яка	1 міс.	3 р.
Неповнювальна кредитна лінія						
АБ «Південний»	22,00%	0,5% (р)	30%	Будь-яка	1 міс.	3 р.
Кредит під заставу нерухомості на розвиток бізнесу						
ПАТ «МАРФИН БАНК»	22,50%	1,50%	0,00%	до 2,1 млн грн	1 день	10 р.
Інвестиційний кредит						
АТ «ТАСКОМБАНК»	24,00%	1,00% (р)	20,00%	від 200 тис. грн	1 день	7 р.
Інше						
ПАТ «БТА БАНК»	26,00%	1,00% (р)	0,00%	від 250 тис. грн	1 міс.	3 р.
ПАТ «Idea Bank» (мікрокредит)	16,99%	0	1,50% від суми (щ)	від 10 тис. грн	1 р.	3 р.

Складено автором на основі власних досліджень

Аналізуючи пропозиції, представлені у табл. 2 із рейтингом найуспішніших банків України 2017 р. можна відзначити, що з десяти (ПАТ КБ «Приватбанк», ПАТ «Ощадбанк», АТ «Укресімбанк», ПАТ «Сбербанк», ПАТ «Райффайзен Банк Аваль», АТ «UniCredit Bank», АБ «Укргазбанк», ПАТ «УкрСиббанк», ПУМБ, КБ «Альфа-Банк України») жоден не бере участь в розвитку малого бізнесу на лояльних для останніх умовах.

Поряд з цим в Україні існують державні регуляторні органи на центральному рівні. Передовсім це Державна регуляторна служба України та Комітет Верховної Ради з питань промислової політики та підприємництва. Їх функції, назви та результативність функціонування із року в рік є змінними. Зокрема, у 2007 р. основним державним регулятором фінансово-економічних процесів був Державний комітет України з питань регуляторної політики та підприємництва. У 2011

р. (з 9 листопада) – Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. Нині цим органом є Державна регуляторна служба України. Однак, вона не стала правонаступником Держкомпідприємництва або Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. Більш того, її задачі дещо інші (табл. 3).

Таблиця 3.

Компаративний аналіз завдань державних регуляторних інституцій у сфері підприємництва

Завдання Держкомпідприємництва	Завдання Державної регуляторної служби
1. участь у формуванні та реалізації державної регуляторної політики, політики у сфері державної реєстрації, ліцензування та дозвільної системи у сфері господарської діяльності; 2. координація діяльності органів виконавчої влади, пов'язаної з розробленням та здійсненням заходів щодо проведення державної регуляторної політики, політики у сфері державної реєстрації, ліцензування та дозвільної системи у сфері господарської діяльності; 3. <i>сприяння формуванню системи фінансово-кредитної, консультаційної та інформаційної підтримки підприємництва;</i> 4. організація роботи, пов'язаної із здійсненням державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності	реалізація державної регуляторної політики, державної політики у сфері ліцензування, дозвільної системи, нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності та координація дій органів виконавчої влади, інститутів громадянського суспільства і підприємництва з питань спрощення регуляторної бази та дерегуляції господарської діяльності

Систематизовано за матеріалами [2]

Як видно із наведеної таблиці новий орган державного регулювання розвитку підприємницького сектору не має одним з завдань сприяння формуванню інфраструктури фінансово-кредитної підтримки. Це позначилося на результативності роботи «вертикалі» фінансової підтримки з боку державних інституцій в особі Українського фонду підтримки підприємництва (далі – УФПП) та його регіональних представництв (м.м. Дніпро, Запоріжжя, Києва, Одеси, Черкас), регіональних фондів областей і міст [5]. Утворений у грудні 1991 р. як Український національний фонд підтримки підприємництва і розвитку конкуренції УФПП (затверджено назву з серпня 1995 р.) щороку зменшував свою значущість у фінансово-кредитній підтримці розвитку малого бізнесу. Так, останній захід, ініційований УФПП датований 16.10.2011. Фінансування з державного бюджету діяльності УФПП і в 2017 р. не відбулося. Відповідно, регіональні фонди підтримки підприємництва (далі – РФПП), маючи одним із джерел формування власного бюджету кошти виділені УФПП, об'єктивно лишилися його. Наразі РФПП мають дві можливості формування фінансових притоків – це спонсорські вкладення підприємців та фізичних осіб і грантові внески. На регіональних й місцевих рівнях, відповідно, інституції державного регулювання й підтримки не змінилися – ними залишилися регіональні фонди підтримки підприємства. Але їх фінансова міцність у більшості випадків визначається ринковими механізмами конкурентного співіснування, а не нормами державної підтримки розвитку підприємництва.

Проблемами розвитку малого бізнесу із набуттям Україною незалежності і до 2017 р. також замається Українська Асоціація Римського клубу. Однак результати її діяльності носять більш інформативний характер узагальненої форми ніж конкретизуючий для ініціювання яких-небудь дій.

Ще одним недержавним регулюючим органом з координації та стимулювання розвитку малого бізнесу в Україні є торгово-промислова палата України та її територіальні представництва. Головне завдання Палати полягає в створення сприятливих умов для підприємницької діяльності, сприяння всебічному розвитку науково-технічних і торговельних зв'язків між українськими підприємцями та їх зарубіжними партнерами, представлення інтересів її членів з питань господарської діяльності як в Україні, так і за її межами. Відповідно, неприбутковий малий бізнес ТПП України не представляє будь-якого інтересу (передовсім соціального). Що не зовсім узгоджується із функціями існування суб'єктів інфраструктури супроводження, підтримки тощо. ТПП України веде Недержавний реєстр вітчизняних підприємств, фінансовий стан яких свідчить про їх надійність як партнерів у підприємницькій діяльності в Україні та за її межами. Реєстраційне свідоцтво, видане Палатою, підтверджує стабільний фінансовий стан підприємств, дає гарантію їх партнерам в тому, що таким підприємствам можна довіряти. ТПП України з метою удосконалення фінансово-кредитних відносин між малим бізнесом та інфраструктурою підтримки пропонує брати участь у фондах «Східна Європа» (<http://www.eef.org.ua/en/>), «Україна-Хабітат» (<http://fund.habitat.org.ua/>), сприяння демократії (<https://ukrainian.ukraine.usembassy.gov/uk/democracy.html>), українсько-польського співробітництва «РАУСІ» (<http://www.rauci.org/>), «Відродження» (<http://www.irf.ua/>) [4]. Тим самим, знову ж таки, орієнтуючи «прибутковий» малий бізнес на грантові перспективи.

Концептуально, сучасна стратегія малого бізнесу визначена [2, 6, 7]:

Концепцією розвитку оціночної діяльності в Україні 2016 – 2025 рр.;

Концепцією розвитку системи електронних послуг в Україні;

Програмою розвитку малого бізнесу «Країна підприємців», яку у 2016 р. запустив ПАТ КБ «ПриватБанк» тощо.

У зв'язку з означеним вище практичним резонансом, особливого інтересу набуває дослідження нормативно-правових змін, акти по чому регулюють фінансово-кредитні відносини між суб'єктами господарських відносин у 2017 р. Окрім з них є результатом виконання вимог Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом (с. 378) та Порядку денного асоціації між Україною та ЄС для підготовки та сприяння імплементації Угоди про асоціацію (п. 7.7), а також норм Європейського законодавства щодо малого та середнього підприємництва, зокрема норм акту Small Business Act «Think Small First» [1]. Так, Верховна Рада наприкінці 2016 р. прийняла ряд змін до Податкового кодексу та інших законів, серед них:

1. Ставку єдиного податку для підприємців 1 групи визначено у відсотках до розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на 1 січня звітного року, а мінімальний розмір ЄСВ розраховується від мінімальної заробітної плати за ставкою 22% з коефіцієнтом 0,5.

2. На спрощеній системі оподаткування при розрахунку загальної кількості найманих осіб не враховують працівників, які призвані на військову службу під час мобілізації, на особливий період.

3. Підприємці на загальній системі оподаткування, які не ведуть діяльність або в певному місяці збитково працювали, зобов'язані сплачувати єдиний соціальний внесок не нижче 22% від мінімальної заробітної плати.

4. Скасовано пенсійний збір в розмірі 2% з валютообмінних операцій.

5. Національний банк України продовжив до 16.06.2017 валютні обмеження щодо обов'язкового продажу 65% валютної виручки.

7. Мінімальна заробітна плата встановлює розмір єдиного податку (далі – ЄП) для підприємців 2 групи, а також ЄСВ для підприємців усіх груп. Для підприємців 1 групи ЄП встановлено з розміру прожиткового мінімуму у січні.

8. Усунено ряд адміністративних бар'єрів для фрілансерів, що дозволить укладати договори з замовниками не тільки в письмовій, а й в електронній формі або взагалі працювати тільки по ofertі та виписувати виключно інвойси, в яких підпис замовника не потрібен. На сьогодні інвойс з бухгалтерського обліку ще не є первинним документом, але вже в наступному році він таким стане, що істотно полегшить податковий облік підприємця. Згодою з об'ємом та якістю наданих послуг буде визнаватися факт оплати нерезидентом виставленого рахунку. Фрілансерам більше не обов'язково укладати письмовий договір з мокрими печатками з замовником. Договір на надання послуг може бути укладений за фактом електронного листування, шляхом прийняття публічної ofertі, за фактом оплати інвойсу.

Таблиця 44.

Узагальнена інформація результативності функціонування малого бізнесу в сфері підприємництва

категорія	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	
Кількість суб'єктів великого підприємництва (СВП)	5866	659	698	659	497	
Кількість суб'єктів середнього підприємництва (ССП)	213388	21059	20550	19210	16618	
Кількість суб'єктів малого підприємництва (СМП)	21620044	1679902	1578879	1702201	1915046	1958385
Кількість зайнятих працівників СВП, тис. ос.	2400,3	2449,0	2484,2	2383,7	1915,1	1708,6
	3413,88	3273,5	3188,2	3054,2	2766,4	2632,7
	4958,66	4442,0	4285,2	4291,2	4115,2	3838,7
Кількість найманих працівників СВП, тис. ос.	2400,3	2449,0	2484,2	2383,7	1915,1	1708,6
Кількість найманих працівників ССП, тис. ос.	3412,5	3272,3	3185,5	3051,8	2764,1	2630,9
Кількість найманих працівників СМП, тис. ос.	3033,0	3036,6	2950,7	2843,9	2420,8	2098,1
Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) СВП, млн.грн.	1401596,8	1775829,0	1761086,0	1717391,3	1742507,9	2053189,5
Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) ССП, млн.грн.	1415851,8	1618849,2	1782445,6	1683344,1	1735894,2	2184376,8
Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) СМП, млн.грн.	779197,8	807777,0	916287,2	933717,7	981300,1	1318974,1

Складено на основі даних [3]

Відносні показники частки участі малого бізнесу в структурі малого підприємництва в Україні є наступними (табл. 5).

Таблиця 5.

Вагомість малого бізнесу в розвитку сфери підприємництва, %

категорія	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.
Кількість СВП	0,027	0,039	0,044	0,038	0,027	0,021
Кількість ССП	0,978	1,238	1,284	1,116	0,860	0,786
Кількість СМП	98,996	98,723	98,672	98,846	99,114	99,193
Кількість зайнятих працівників СВП, тис. ос.	22,281	24,094	24,945	24,500	21,771	20,888
Кількість зайнятих працівників ССП, тис. ос.	31,689	32,205	32,018	31,392	31,449	32,185
Кількість зайнятих працівників СМП, тис. ос.	46,029	43,701	43,034	44,107	46,781	46,928
Кількість найманих працівників СВП, тис. ос.	27,135	27,963	28,818	28,791	26,973	26,541
Кількість найманих працівників ССП, тис. ос.	38,578	37,364	36,953	36,860	38,931	40,868
Кількість найманих працівників СМП, тис. ос.	34,288	34,673	34,229	34,349	34,096	32,591
Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) СВП, млн.грн.	38,969	42,257	39,488	39,622	39,072	36,951
Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) ССП, млн.грн.	39,366	38,521	39,967	38,836	38,924	39,312
Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) СМП, млн.грн.	21,665	19,221	20,545	21,542	22,004	23,737

Власні розрахунки

Як видно із обрахованих даних, частка малого бізнесу у формуванні в цілому сфери підприємництва в Україні є достатньо вагомим.

Фактична реакція малого бізнесу кінця 2016 р. погіршить статистичні показники функціонування малого підприємництва у цей період. За словами підприємців, розвивати бізнес складно, коли їм заважають податкові, пожежні, санітарно-епідеміологічні та архітектурно-будівельні перевірки.

Неефективне державне управління та обтяжливе державне регулювання створюють значні проблеми для малого бізнесу. Вони пов'язані не тільки із зазначеними вище нововведеннями, але і системністю таких нововведень. Серед іншого змінено акти «Про внесення змін до закону «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо вдосконалення законодавства у сфері державного нагляду (контролю)» та «Про тимчасові особливості здійснення заходів державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» [2]. За новим законодавством передбачається чітке планування та зменшення кількості перевірок бізнесу органами державного нагляду, конкретизація та звуження переліку підстав для проведення позапланових перевірок, розширення прав тих, кого перевіряють, конкретизація принципів державного нагляду. Але ця декларативна норма існує з 2004 р. За даними дослідження, у 2015 році перевірки проходило кожне друге мале та середнє підприємство. Здебільшого бізнес інспектували органи пожежної охорони, попередні повідомлення про перевірки отримало 22% бізнесменів, з податківцями мали справу 18% підприємців, із санітарно-епідеміологічною службою – 10%. Водночас до кінця 2017 року планується запровадження мораторію на планові перевірки більшістю органів державного нагляду.

Негативний вплив державного втручання на бізнес підтверджують результати комплексного дослідження "Щорічна оцінка ділового клімату" (Annual Business Climate Assessment – ABCA). Дані ABCA показують, наскільки обтяжливий для малого та середнього бізнесу державний контроль. Ситуація з державним надглядом дозволяє зробити певні припущення та висновки щодо запровадження нового законодавства [1].

У класичному світосприйнятті та методології наукових досліджень малий бізнес у більшості своїй виступає «донором» відносно отримання коштів для інтенсивнішого власного функціонування. Тим не менш, малий бізнес поряд із іншими господарюючими суб'єктами здійснює капітальні інвестиції у національну економіку (табл. 6).

Таблиця 6.

Компаративний аналіз капітальних інвестицій підприємств за їх розмірами в Україні, млн. грн.

Рік	Капітальні інвестиції у матеріальні активи			З них, у землю:		
	ВП - Велике підприємство	СП - Середнє підприємство	МП - Мале підприємство (% від загальної суми інвестицій)	ВП	СП	МП
2010 р.	55884,4	48240,0	20846,3 (16,7%)	207,2	430,7	483,5
2011 р.	75072,5	76726,2	33463,5 (18,1%)	521,7	614,6	883,9
2012 р.	110886,0	75247,3	36135,5 (16,3%)	420,6	561,4	706,8
2013 р.	98119,4	71380,7	38115,1 (18,4%)	97,2	383,6	598,0
2014 р.	84502,6	60237,4	27448,9 (15,9%)	150,5	372,6	398,2
2015 р.	55884,4	75364,3	35222,9 (21,2%)	145,3	466,6	537,0

Власні розрахунки на основі даних [3]

Як видно з наведеної в таблиці інформації частка малого підприємництва у загальній сумі вкладених капітальних інвестицій, які було здійснено у проміжок 2010-2015 рр., збільшується. Саме тому економічна зацікавленість державних регуляторних інституцій має бути подовжена. Однак з фіскального напрямку доцільно переорієнтувати увагу на стимулюючі регуляторні норми та індикатори, які стимулюватимуть малий бізнес залишати кошти внутрі країни у вигляді не тільки тезавраційних сум, а і капітальних інвестицій.

Висновки

На основі проведених теоретичних та практичних досліджень, аналітики статистичних даних виявлено, що поточна проблематика функціонування малого бізнесу лежить не тільки у площині фінансово-кредитного забезпечення, а і інституціонального перетворення в системі державного управління. Пріоритетами сучасної політики із забезпечення соціально-економічного розвитку повинні стати:

1. Проведення інституційних перетворень, що сприяють координації дій громадських інститутів щодо забезпечення сталого розвитку малого бізнесу.
2. Формування системи управління сталим розвитком в цілому економіки та окремих її секторів.
3. Розробка державних заходів підтримки розвитку високотехнологічних і конкурентоспроможних базових виробництв і секторів економіки, що сприяють підвищенню сталого розвитку великих підприємств, які технологічно збільшують запит на малі форм функціонування.
4. Формування сприятливого інвестиційного клімату, що забезпечує притік зарубіжних інвестицій.
5. Активна соціальна політика суб'єктів ринкового механізму, що є складовою інфраструктури підтримки малого бізнесу, спрямована на зниження майнової диференціації населення території, що підвищить фінансову зацікавленість непрацюючого населення до самозайнятості.

Література.

1. Нові можливості регуляторної політики (для бізнес-асоціацій та неурядових організацій) / Д.В. Ляпін, М.Л. Серета – К.: USAID ЛЕВ. – 2015. – 72 с.
2. Офіційний сайт Верховної ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua/>

3. Офіційний сайт Державної статистичної служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
4. Офіційний сайт Торгово-промислової палати України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ucci.org.ua/ru/main.html>
5. Про Український фонд підтримки підприємництва: Постанова Кабінету Міністрів України №687 від 27 серпня 1995 р.
6. Про схвалення Концепції розвитку системи електронних послуг в Україні: розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 листопада 2016 р. № 918-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua/>
7. Програма розвитку малого бізнесу «Країна підприємців» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://kub.pb.ua/>

References.

1. Lyapin, D.V., Sereda, M.L. (2015), “New features of regulatory policies (for business associations and NGOs)”, USAID LEV, Kyiv, Ukraine.
2. Verkhovna Rada of Ukraine (2017), Available at: <http://www.rada.gov.ua/> (Accessed 28 Feb 2017).
3. State Statistics Service of Ukraine (2017), Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 25 Feb 2017).
3. Chamber of Commerce of Ukraine (2017), Available at: <http://www.ucci.org.ua/ru/main.html> (Accessed 28 Feb 2017).
4. Ukrainian Fund for Entrepreneurship Support (2017), Available at: <http://www.ucci.org.ua/ru/main.html> (Accessed 28 Feb 2017).
5. The Cabinet of Ministers of Ukraine №687 from 27 August 1995 р.
6. The Concept of development of electronic services in Ukraine (Cabinet of Ministers of Ukraine) (2017), Available at: <http://www.rada.gov.ua/> (Accessed 28 Feb 2017).
7. Small Business Development Program “Country Entrepreneurs” (2017), Available at: <https://kub.pb.ua/> (Accessed 28 Feb 2017).

Стаття надійшла до редакції 20.04.2017 р.

ТОВ "ДКС Центр"

Вропу.